

**„TOSHKENT IRRIGATSIYA VA QISHLOQ XO’JALIGINI MEHANIZATSIYALASH
MUHANDISLARI INSTITUTI“ MILLIY TADQIQOT UNIVERSITETI
YER RESUSRLARI VA KADASTR FAKULTETI
DAVLAT KADASTRLARI KAFEDRASI**

**5311300 - KADASTR (faoliyat turlari
bo'yicha) ta'lim yo'nalishi
Gidrotexnika inshootlari davlat kadastri
fanidan**

MA'RUZA

**4-MAVZU: Gidrotexnika inshootlari
davlat kadastini tuzish. Qishloq
xo'jaligi yerlarida samarali
foydalanishda suv inshootlari ro'li.**

Ashurov A.F.

Reja:

1. O`zbekiston Respublikasi Hidrotexnika inshootlari kadastrini tuzish
2. Qishloq xo'jaligi yerlaridan samarali foydalanish.
3. Suv inshootlaridan qishloq xo'jaligi uchun foydalanish bosqichlari.
4. Qishloq xo'jaligi yerlaridan samarali foydalanishda suv inshootlari qay darajada ahamiyatli?
5. Qishloq xo'jaligi yerlarida suv inshootlaridan foydalanishni zamonaviylashtirish.
6. Qishloq xo'jaligida suv inshootlaridan samarali foydalanishda rivojlangan mamlakatlar tarjimai
7. Xulosa

O`zbekiston Respublikasi Hidrotexnika inshootlari kadastrini tuzish

- ▶ "Davlat kadastrlari to`g`risida"gi va "Gidrotexnika inshootlarining xavfsizligi to`g`risida"gi O`zbekiston Respublikasi qonunlariga muvofiq inshootlarning texnik holatini hisobga olish va baholash, ularning bexatar ishlashini ta`minlash maqsadida tuziladi va yuritiladi.
- ▶ 2. Hidrotexnika inshootlari kadastri inshootning tabiiy shart-sharoitlari, joylashgan o`rni, texnik, sifat va miqdor tavsifnomalari, xizmat qilish muddati, egasi to`g`ri-sidagi va boshqa ma`lumotlarni tashkil etuvchi ma`lumotlar tizimi va hujjatlardan iborat bo`ladi.

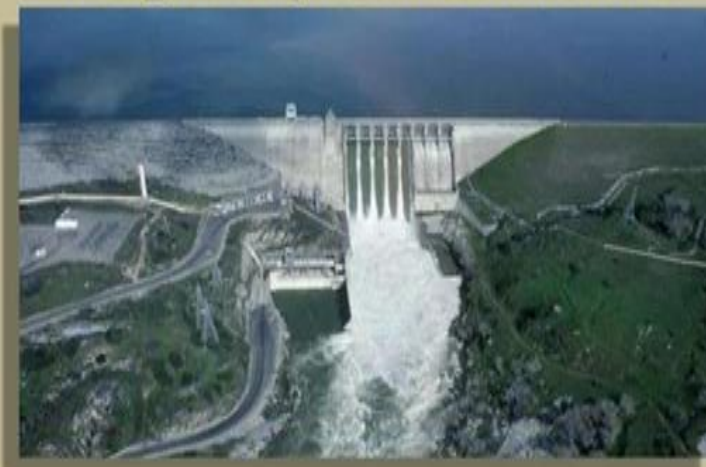

► **Gidrotexnika inshootlari kadastrini yuritish topogeodeziya qidiruvlarini, gidrologiya, geologiya, gidrogeologiya, geofizika, naturada kuzatishlar va boshqa maxsus tadqiqotlar, shuningdek gidrotexnika inshootlarini maxsus rees-trda ro`yxatdan o`tkazish bilan ta'minlanadi.**

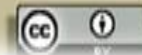
► **Gidrotexnika inshootlari kadastrini yuritish bo`yicha ishlar davlat byudjetidan mablag` bilan ta'minlanadi.**

Design of Hydraulic Structures

BTCI09007

2. Qishloq xo'jaligi yerlaridan samarali foydalanish.

Suv ta'minoti qishloq xo'jaligining muvaffaqiyati uchun juda muhimdir, chunki ekinlar o'sishi va rivojlanishi uchun suv kerak. Yog'ingarchilik kam bo'lgan yoki suv resurslari cheklangan hududlarda sug'orish tizimlari ko'pincha tabiiy suv manbalarini to'ldirish va ekinlar uchun etarli suv ta'minotini ta'minlash uchun ishlatiladi.

Qishloq xo'jaligida ishlatiladigan bir necha xil sug'orish tizimlari mavjud, jumladan:

- 1) yuzaki sug'orish: suv tuproq yuzasiga qo'llaniladi va tuproqqa singib ketishiga ruxsat beriladi.
- 2) Kichik texnikalar yordamida sug'orish: suv purkagichlar yordamida ekinlar ustiga sepiladi.

3) tomchilatib sug'orish: suv to'g'ridan-to'g'ri o'simliklarning ildizlariga kichik teshiklari bo'lgan quvurlar yoki quvurlar tarmog'i orqali etkazib beriladi.

4) Markaz burilish sug'orish: katta purkagich tizimi Markaziy burilish nuqtasi atrofida aylanib, suvni katta maydonga teng ravishda etkazib beradi.

Sug'orish tizimlaridan tashqari, fermerlar almashlab ekish, qurg'oqchilikka chidamli ekinlardan foydalanish va namlikni ushlab turish qobiliyatini oshirish uchun tuproqqa organik moddalarni kiritish kabi amaliyotlarni amalga oshirish orqali suvni tejashlari mumkin. Umuman olganda, ishonchli suv ta'minotini ta'minlash qishloq xo'jaligini barqaror ishlab chiqarish uchun juda muhimdir.

3.SUV INSHOOTLARIDAN QISHLOQ XO'JALIGI UCHUN FOYDALANISH BOSQICHLARI.

1. Tarixdan oldingi sug'orish: suv inshootlarining qishloq xo'jaligiga moslashishining dastlabki bosqichini tarixdan oldingi davrlarda odamlar ekinlarni sug'orish uchun Daryo va daryolardan suvni yo'naltirish uchun xandaklar va kanallar qazish kabi oddiy usullardan foydalanishida ko'rish mumkin.

2. Qadimgi sug'orish tizimlari: Misr, Mesopotamiya va Xitoy kabi qadimgi tsivilizatsiyalarda to'g'onlar, suv omborlari, suv o'tkazgichlari va er osti kanallaridan foydalanishni o'z ichiga olgan yanada murakkab sug'orish tizimlari ishlab chiqilgan.

3. O'rta asr sug'orish: O'rta asrlarda nasoslar va sug'orish moslamalarini quvvatlantirish uchun suv g'ildiraklaridan foydalanish kabi yangi texnikalar joriy etildi. Tegirmonlar va suv bilan ishlaydigan mashinalarning qurilishi ham suvga bo'lgan talabni oshirdi.

4. Zamonaviy sug'orish: 19-asrda texnologiyaning rivojlanishi sprinklerlar va tomchilatib sug'orish kabi zamonaviy sug'orish tizimlarining rivojlanishiga olib keldi. Ushbu tizimlar suv resurslaridan yanada samarali foydalanish va ekinlar hosildorligini oshirish imkonini berdi.

5. Barqaror qishloq xo'jaligi: bugungi kunda barqaror qishloq xo'jaligiga e'tibor tobora ortib bormoqda, bu suv resurslaridan mas'uliyatli tarzda foydalanishni o'z ichiga oladi, bu o'simlik etishtirish ehtiyojlarini atrof-muhitni muhofaza qilish bilan muvozanatlashtiradi. Bunga yomg'ir suvini yig'ish, aniq sug'orish va saqlash kabi usullardan foydalanish kiradi ishlov berish.

4. Qishloq xo'jaligi yerlaridan samarali foydalanishda suv inshootlari qay darajada ahamiyatli?

Qishloq xo'jaligi Yerlaridan samarali foydalanishda suv inshootlari hal qiluvchi rol o'ynaydi. Qishloq xo'jaligi erlari, ayniqsa qurg'oqchil va yarim qurg'oqchil mintaqalarda, o'simlik etishtirish uchun suv ta'minotiga juda bog'liq. To'g'onlar, kanallar va sug'orish tarmoqlari kabi suv inshootlari qishloq xo'jaligi erlarini etarli darajada suv bilan ta'minlash uchun juda muhimdir.

To'g'onlar suvni saqlash uchun ishlatiladi sug'orish quruq davrda yoki kam yog'ingarchilik davrida maqsadlar. Shuningdek, ular toshqinlarni nazorat qilish vositasi bo'lib, ekinlar va qishloq xo'jaligi erlariga zarar etkazilishining oldini oladi. Kanallar va sug'orish tarmoqlari suv omborlari va boshqa manbalardan qishloq xo'jaligi dalalariga suv taqsimlanishini osonlashtiradi.

Suv inshootlaridan samarali foydalanish vegetatsiya davrida ekinlarning etarli miqdorda suv olishini ta'minlash orqali hosildorlikni oshirishi mumkin. Bu, ayniqsa, yog'ingarchilik cheklangan yoki tartibsiz bo'lgan hududlarda juda muhimdir. Sug'orish, shuningdek, fermerlarga yil davomida ekinlarni etishtirishga imkon beradi va vegetatsiya davrini tabiiy yog'ingarchilikdan tashqari uzaytiradi.

Suv inshootlari isrofgarchilikni kamaytirish orqali suvni tejashga ham yordam beradi. Tomchilatib sug'orish yoki sug'orish tizimlari kabi samarali sug'orish tizimlari aniq miqdordagi suvni to'g'ridan-to'g'ri ekinlarga etkazib berishi, oqim va bug'lanishni minimallashtirishi mumkin.

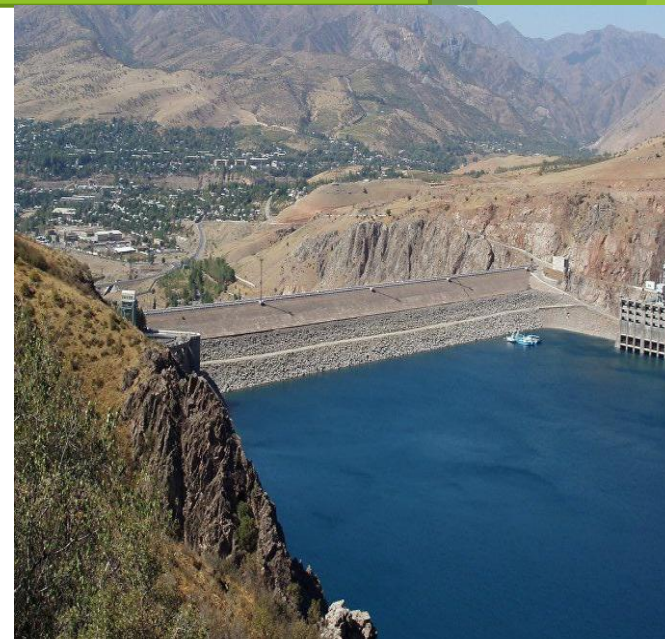

5. QISHLOQ XO'JALIGI YERLARIDA SUV INSHOOTLARIDAN FOYDALANISHNI ZAMONAVIYLASHTIRISH.

Qishloq xo'jaligi erlarida suv inshootlarini modernizatsiya qilish suvdan foydalanish samaradorligini oshirish va qishloq xo'jaligi unumdorligini oshirishda muhim qadamdir. Suv inshootlarini modernizatsiya qilishning bir necha yo'li mavjud, jumladan:

1. Sug'orish tizimlarini o'rnatish: toshqin sug'orish kabi an'anaviy sug'orish usullari samarasiz va isrofgar bo'lishi mumkin. Tomchilatib va purkagich bilan sug'orish kabi zamonaviy sug'orish tizimlari aniqroq va suvni to'g'ridan-to'g'ri o'simliklarning ildizlariga etkazib berib, bug'lanish orqali suv yo'qotilishini kamaytiradi.

2. Aqlli texnologiyalardan foydalanish: sensorlar va masofaviy monitoring tizimlari kabi aqlli texnologiyalar fermerlarga tuproq namligi darajasi va ob-havo sharoitlarini Real vaqtda kuzatishda yordam beradi. Bu ularga o'z ekinlarini qachon va qancha miqdorda sug'orish haqida ko'proq xabardor qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

3. Suv omborlarini yangilash: to'g'ri ishlab chiqilgan va saqlangan suv omborlari bug'lanish yoki oqish tufayli suv yo'qotilishini kamaytirishga yordam beradi. Bundan tashqari, zamonaviy omborxonalar fermer xo'jaligi bo'ylab suv taqsimlashni osonlashtiradigan nasoslar va boshqa uskunalar bilan jihozlanishi mumkin.

4. Drenaj tizimlariga sarmoyalar: yomon drenaj tuproq eroziyasiga, ozuqa moddalarining kamayishiga va ekinlar hosildorligini pasaytiradigan boshqa muammolarga olib kelishi mumkin. Zamonaviy drenaj tizimlari fermerlarga o'z erlaridagi ortiqcha suvni yanada samarali boshqarishda yordam beradi.

Umuman olganda, qishloq xo'jaligi erlarida suv inshootlarini modernizatsiya qilish tabiiy resurslarni tejaydigan va kelajak avlodlar uchun oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlaydigan barqaror qishloq xo'jaligi amaliyoti uchun juda muhimdir.

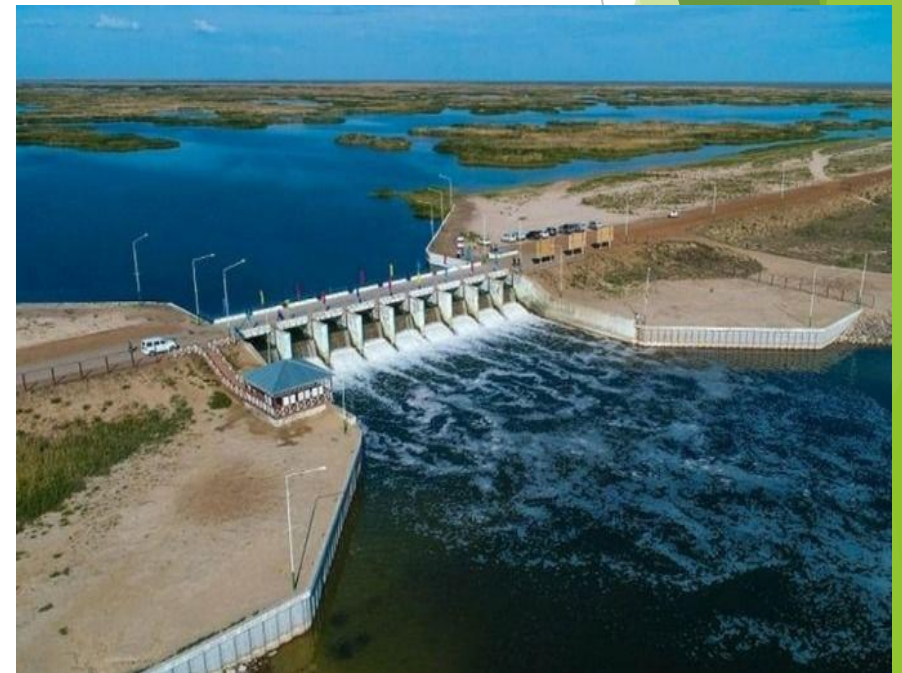

6. QISHLOQ XO'JALIGIDA SUV INSHOOTLARIDAN SAMARALI FOYDALANISHDA RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR TARJIMASI

Rivojlangan mamlakatlar qishloq xo'jaligida suv inshootlaridan samarali foydalanishda sezilarli yutuqlarga erishdilar. Mana ba'zi misollar:

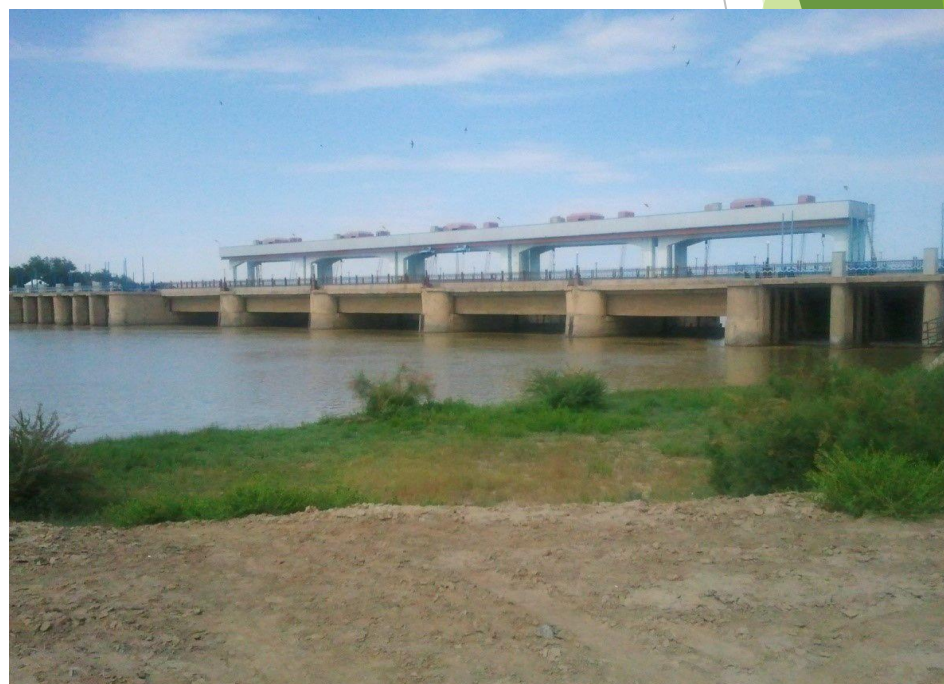
1. Isroil: Isroil qishloq xo'jaligida suvdan samarali foydalanish bilan mashhur. Mamlakatda suvni to'g'ridan-to'g'ri o'simliklarning ildizlariga minimal bug'lanish yoki oqim bilan etkazib beradigan tomchilatib sug'orish kabi ilg'or sug'orish texnologiyalari va amaliyotlari ishlab chiqilgan. Shuningdek, Isroil qishloq xo'jaligi uchun chiqindi suvlarni qayta ishlaydi va qayta ishlatadi.

2. Niderlandiya: Niderlandiya gidroponik tizimlar foydalanish kashshof bo'ldi, qaysi tuproq holda o'simliklar o'sadi, ozuqa-boy suv yordamida o'rniga. Bu usul an'anaviy dehqonchilik usullariga nisbatan sezilarli miqdorda suvni tejaydi.

3. Avstraliya: Avstraliya qishloq xo'jaligida suv samaradorligini oshirish bo'yicha bir qator chora-tadbirlarni amalga oshirdi, shu jumladan suvni faqat kerakli joyda va o'z vaqtida ishlatadigan aniq sug'orish texnologiyalari, shuningdek, fermer xo'jaliklarida suvni saqlash va boshqarish tizimlari.

4. Amerika Qo'shma Shtatlari: Qo'shma Shtatlarda fermerlar tuproq eroziyasini kamaytirish va tuproq namligini ushlab turishni ko'paytirish, sug'orishga bo'lgan ehtiyojni kamaytirish uchun ishlov berilmagan dehqonchilik va qopqoqni kesish kabi tabiatni muhofaza qilish amaliyotini qo'lladilar.

7. XULOSA

Xulosa qilib aytganda, suv inshootlaridan samarali foydalanish qurg'oqchil va yarim qurg'oqchil hududlarda hosildorlikni oshirish va barqaror qishloq xo'jaligini ta'minlash uchun juda muhimdir. Ushbu qimmatbaho resursdan samarali foydalanishni ta'minlash uchun suvni tejash choralarini ham amalga oshirish kerak.

Umuman olganda, rivojlangan mamlakatlar innovatsion texnologiyalar va amaliyotlar qishloq xo'jaligida suvdan samarali foydalanishni sezilarli darajada yaxshilashi, chiqindilarni kamaytirishi va ekinlarning hosildorligini oshirishi va atrof-muhitga ta'sirini minimallashtirishi mumkinligini namoyish etdi.

The background features abstract green geometric shapes in various shades of green, including lime green and forest green, arranged in a dynamic, overlapping pattern. A thin, light-colored oval frame is centered on the page, containing the text.

**RAIMNAZAROV
JAMOLIDDIN**